

ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וגו'. ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל זה הדבר אשר צוה ה' לאמר, קחו מאתכם תרומה לה' וגו' ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (לה, א-כ)

מפורש שכאן למד עם כולם יחד כל הארבע פעמים, וכולם יצאו מלפני משה כשגמרו את סדרן, ולא שמשה יצא לפניו, וצריך טעם מפני מה שינה משה בכאן סדר משנתו, ולא חלק כבוד לאהרן ולבניו ולזקנים בסדר המשנה, כרגיל בכל פרשיות התורה שלמד עמהם.

ובילקוט כאן: רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחילת התורה עד סופה אין בה פרשה שנאמרה בראשה ויקהל אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניו ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר כו', ע"כ. הנה נתנו בזה טעם על מה שעשה קהילה לאמר לפניו הלכות שבת, כדי ללמד לדורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת וילמדו ברבים הלכות איסור והיתר, וא"כ יתכן שזה טעם ג"כ על השינוי בסדר המשנה בענין השבת, אולם גם כשאמר להם על צווי המשכן נאמר כאן ג"כ ויאמר משה אל "כל עדת בני ישראל" לאמר, נראה מזה שגם עניני המשכן דבר אל כולם ביחד, וכן ביציאתם ממנו נאמר בפסוק: ויצאו כל עדת

הנה מבואר כאן מן הכתובים, שמשה שינה כאן מן הסדר המשנה הרגיל שהיה נוהג בו, כמו שאמרו בעירובין (נ"ד) כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן, נסתלקו בניו אלעזר ישב לו לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן כו', נכנסו זקנים ושנה להם משה פירקן, נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקן, נסתלק משה ושנה להם אהרן פרקן נסתלק אהרן שנו להם בניו פרקן נסתלקו בניו שנו להם זקנים פרקן. והקשו בגמרא, וליעיילו כולן ולילפו כולהו ממשה, ומתרץ כדי לחלוק כבוד לאהרן ולבניו ולזקנים, ע"כ, הנה כיון דמבואר שמשה למד לאהרן ארבע פעמים ולבניו שלשה ולזקנים שתים ולכל העם פעם אחת, ואח"כ נסתלק לו משה והלך ולמד אהרן עמהם, ואח"כ הלך אהרן ולמדו בניו עמהם, והלכו בניו, ולמדו הזקנים עם ישראל, אם כן הקדים משה ויצא והניח את כולם, וכאן כתוב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, היינו שהקהיל את כולם ביחד בפעם אחת, וכן בסוף אמר ג"כ ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה, משמע מזה

שנאמר בפ' תצוה ואתה תצוה, ואתה הקרב, ואתה תדבר, וכמבואר לעיל, ולכן הקהיל או את כל עדת ישראל לאמר לכולם ביחד דוקא, כמו שנצטווה כאן בייחוד, ולכן שינה מסדר המשנה הרגיל.

והטעם שהיתה ההקפדה על כל אלה הדברים שמשה בעצמו ילמדם ולא ע"י אהרן ולא ע"י בניו, הנה על צווי השבת כבר נתבאר לעיל הטעם בזה, אולם מה שנוגע לצווי על הכהונה ובגדי הכהונה אפשר לומר בזה, דהנה מה שמסר משה תמיד שאחר כך ילמדו אהרן ובניו עם ישראל, אמרו על זה בגמרא שם, דהוא משום כבודו של אהרן וכבודם של בניו והזקנים, וכיון שעכשיו באלו הדברות שבכאן נתמנה אהרן ובניו ונבחרו להיות כהנים ומשרתי ה' לשרת בקודש, במקום שעד עכשיו היו הבכורים מקריבי הקרבנות, וכעת צוה את כל חכמי לב שיעשו בגדי קודש לאהרן ולבניו לכבוד ולתפארת, וישראל יביאו נדבתם את התכלת והארגמן וכו' והזהב ואבני החושן והאפוד כדי לעשות מהם בגדים לאהרן ולבניו, וכן שאהרן יערוך את נרות המנורה והקטרת הקטורת על מזבח הזהב, שכל אלו הדברים נאמרו ונתחדשו בפרשיות אלו, והכל נאמר ונצטוה רק עכשיו למסור להם כעת לישראל, ולכך באלו הצוויים לא יהי' זה לכבוד לאהרן ובניו שהם בעצמם ילמדו עם בני ישראל ולצוותם להביא את נדבתם כדי לעשות בגדי קודש לאהרן ובניו, והוא - אהרן - יכהן וישרת בהם במקום הבכורים, וכיון שכל עיקר הטעם מה שמשה מסר לאהרן ובניו שהם ילמדו עם בני ישראל, היה מפני כבודו של אהרן, כמו שאמרו בגמ', אבל כאן אדרבא אין זה כבודו שהוא בעצמו יצווה אותם על עשיית בגדיו שיהיו לו לכבוד ולתפארת, וכן לעשות שמן למאור והוא

בני ישראל מלפני משה, מבואר שגם עניני המשכן אמר לכולם ביחד, שלא לפי סדר המשנה הרגיל, וצריך בזה טעם.

והנה בסדר תצוה כפל והדגיש בלשון "ואתה" בכמה פרשיות, ואתה תצוה את בני ישראל, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, ואתה תדבר אל כל חכמי לב, דמלבד הלשון תצוה, הקרב, תדבר, שמשמעותו שהוא יצוה, שהוא יקריב, שהוא ידבר, כפל ג"כ ואמר "ואתה" (ועי' גי' ט' מה שכתבנו בזה), וכן בסדר כי תשא בצווי לאמר להם על שמירת השבת, הוסיף שמה ג"כ מלת ואתה: ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמורו, (ל"א י"ג), ואמרו שם במכילתא ואתה דבר, לא ע"י שליח ולא ע"י מתורגמן, והנה אף שכל התורה כולה לימד משה בעצמו לישראל, אלא נראה דהמשמעות היא דכאן בא למעט שלא די שילמד עמהם משה רק פעם ראשונה ואח"כ ילמדו עמהם אהרן נדב ואביהו אלעזר ואיתמר והזקנים, כדרך ששנה להם כל התורה אלא שכל הארבע פעמים ילמדו רק משה בעצמו, (וכן נראה מפירוט המורה והמנחה להגאון ר' מנחם ס"ט), וכן כתב הרמב"ן בפרשת תצוה דבכל מקום שהוסיף ואתה תצוה, ואתה הקרב, כתב שם הרמב"ן שהכוונה שהוא בעצמו יצוה, ויקרב, וידבר, עיי"ש; ולכן בפרשה זו כשבא משה לאמר לישראל על ענין השבת, שנצטוה מהקב"ה שהוא בעצמו ידבר עמהם ויצווה על השבת, וכמו שאמרו במכילתא הנ"ל, וכפי המבואר שרק משה בעצמו ילמד עמהם ולא ע"י אהרן ובניו והזקנים, וכמו כן אמר להם עכשיו כשנקהלו, בתוך שאר הצוויים על המשכן, גם על ענין השמן למאור, ועל בגדי כהונה, ודיבר אז עם כל חכמי לב על עשיית הבגדים לאהרן, שעל כל אלה הקפיד ג"כ הקב"ה שהוא בעצמו יצווה וילמדם אתם, כמו

להם להביא נדבתם לעשות בגדי קודש ותפארת לו ולבניו, ובגלל זה היה כאן הצווי שילמוד עמהם רק משה לבד, ולא ע"י אהרן ובניו, ולכך הקהיל כעת את כל עדת בני ישראל ולמד עם כולם ביחד כל הארבע פעמים; נמצא דבעצם היה בשני אלו הדברים, בשבת ובמשכן, צווי מיוחד לשנות מסדר המשנה הרגיל, והטעמים הם כפי המבואר.

ידליק את המנורה והוא יקריב כל הקרבנות ויקטיר את הקטורת, וביותר, אהרן שהיה כל כך עניו עד שאפילו ביום השמיני למילואים כשהיה צריך ליכנס לשמש בכהונה היה בוש וירא לגשת אל המזבח להקריב הקרבנות, עד שאמר לו משה "קרב אל המזבח, למה אתה בוש לכך נבחרת", כמבואר בתורת כהנים וברש"י פ' שמיני, אם כן כל שכן שלא היה זה ממדת ענוותנותו להגיד לישראל ולצוות

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהי לכם קדש וגו' (לה. א-ב)

במכילתא, למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר ועשו לי מקדש, שומע אני בין בחול בין בשבת וכו', תלמוד לומר ויקהל משה וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וגו', בחול ולא בשבת, ע"כ; וכ"כ רש"י כאן: ששת ימים, הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת, וכע"ז כתב רש"י בפ' תשא (ל"א י"ג) עיי"ש.

המשכן, וכמו שיבואר להלן, וזה שאמר בכאן אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות - במשכן - בששת הימים, לא תעשם בשבת, מפני שהם הם הקרויים מלאכה להאסר בשבת.

והנה כאמור למדו חכמינו ז"ל ג"כ, ממה שסמכה התורה שבת למלאכת המשכן, שכל מלאכות השבת הן רק הנה שהיו במלאכת המשכן, וכל מלאכה ומלאכה שהיתה במשכן דוקא בדמותה ובצלמה ואופן עשייתה הוזהרו מלעשותה בשבת, ואם עשאוה באופן אחר מכפי שעשו אותה במשכן אפילו בשינוי קצת, אינו חייב עליה, ופטור ומותר מן התורה לעשותה, שכן אמרו במס' שבת (דף מ"ט ז') הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי וכו', כנגד עבודות

ומפרשים דהכוונה בזה, דלכאורה יפלא איך אמר שצוה ה' "לעשות", הלא הצווי כאן שלא לעשות מלאכה בשבת, ואינו צווי לעשות, רק שלא לעשות, אלא דהכוונה היא לפי דרשת חז"ל הנ"ל, דאלה הדברים אשר צוה ה' לעשות, קאי על מלאכת המשכן וכל כליו וכל עבודתו, והם הדברים אשר צוה ה' "לעשות" אותם - ועל זה הקדים להם על השבת, לאמר - כי רק ששת ימים תיעשה מלאכת אלה הדברים, ולא ביום השביעי שהוא קודש לה', עי' מש"כ כאן הרמב"ן, ובהתורה והמצוה להרב מלבי"ם.

והענין מובן ביותר ע"פ מה דאיתא במס' שבת, שכל המלאכות שהיו במשכן דוקא הם קרויים מלאכות לחייב עליהם בשבת, וזה ג"כ נלמד מסמיכת מקראות השבת למלאכת